

פרשת חיי שרה

א

וַאֲבֵרָהֶם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְהוּה בְּרַךְ אֶת־אֲבָרָהֶם כִּכְלִי:

ב

וַיֹּאמֶר אֲבָרָהֶם אֶל־עַבְדּוֹ זֶקֶן בֵּיתוֹ הַמַּשְׁלָל בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ שִׁים־נָא יָדָה תַּחַת יָרְכִי:

ג

וַאֲשַׁבְּעֵךָ בַּיְהוּה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ:

ד

כִּי אֶל־אֶרֶץ־יְאֻל־מוֹלְדֹתַי תֵּלֵךְ וְלִקְחֹתָ אִשָּׁה לְבְנִי לִי־צִדִּיק:

ה

וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֶעָבֵד אוֹלֵי לֹא־תֵאבְדָה הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרַי אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הַהִשָּׁב אֲשִׁיב אֶת־בְּנֵי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יֵצְאֹתָ מִשָּׁם:

ו

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבָרָהֶם הַשְּׁמֵר לְךָ פֶּן־תִּשְׁיֵב אֶת־בְּנֵי שְׁמָה:

ז יְהוּה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי וְאֲשֶׁר דִּבְרַתִּי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לִי לֵאמֹר לְזַרְעֶךָ אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ לְפָנֶיךָ וְלִקְחֹתָ אִשָּׁה לְבְנִי מִשָּׁם:

ח וְאִם־לֹא תֵאבְדָה הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרַי וְנִקִּיתָ מִשְׁבַּעַתִּי זֹאת רַק אֶת־בְּנֵי לֹא תִשְׁיֵב שְׁמָה:

ט

וַיִּשָּׂם הֶעָבֵד אֶת־יָדוֹ תַּחַת יָרְכּוֹ אֲבָרָהֶם אֲדַנְיוֹ וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל־הַדָּבָר הַזֶּה:

היהודי הנווד, היהודי הקרוע

לאחר שנים שבהן הוא חי בארץ הזו שאליה שלח אותו אלוהים הוא עדיין לא מכנה אותה 'ארצי', ולא רק זאת אלא שהוא דואג שגם לבנו ולבניו אחריה תהיה זהות סבוכה שכזו

אברהם, כך נדמה, מכונן בפרק הזה את מוטיב הזהות התלושה של העם היהודי לדורותיו. הוא מנחה את עבדו למצוא לבנו אישה לא מבנות הארץ "אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ" (כד, ג) אלא "כִּי אֶל־אֶרֶץ־יְאֻל־מוֹלְדֹתַי תֵּלֵךְ וְלִקְחֹתָ אִשָּׁה לְבְנִי לִי־צִדִּיק" (כד, ד), אבל "הַשְּׁמֵר לְךָ פֶּן־תִּשְׁיֵב אֶת־בְּנֵי שְׁמָה" (כד, ו).

לאחר שנים שבהן הוא חי בארץ הזו שאליה שלח אותו אלוהים הוא עדיין לא מכנה אותה 'ארצי', ולא רק זאת אלא שהוא דואג שגם לבנו ולבניו אחריה תהיה זהות סבוכה שכזו, שבה הם חיים בארץ אחת, אפילו נולדים בה, ובו בזמן מתגעגעים לארץ אחרת, לאנשים אחרים שנשארו במולדת ההיא.

כאילו מבקש אברהם להבטיח שאי נחת, וחוסר ביטחון יהיה תמיד חלק מהזהות של בניו, שתמיד שורשיהם יהיו 'בשני נופים שונים' (כפי שניסחה זאת לאה גולדברג), שלבם תמיד יהיה קרוע בין המולדת לבין ארצו של אלוהים, שאף פעם לא ירגישו לגמרי שייכים.

אולי אברהם מבין שכדי לחיות חיים מלאים בעולם מורכב, כדי להיות רגיש למורכבות האנושית, כדי לחוש קרבת אלוהים – יש צורך בחוסר, באבדן, בויתור.

נכון, הם עלולים להחליש אותנו ולדכא, אבל הם גם מכריחים אותנו למצוא דרכים לא צפויים, לא סלולות ומאוד אמתיות – אל עצמנו, אל משפחתנו, אל אלוהינו.

חגית ברטוב היא מובילת פרויקטים ותוכן בתכנית 'שריגים' - תרבות יהודית-ישראלית במושבים

אל תיקח את בני ל'שם'

שלוש פעמים קרא אברהם לחוץ לארץ 'שם' ו'שמה', הארץ היא הארץ הזאת, כי זה הייעוד של אברהם וזרעו

אברהם שלח את עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו אל משפחתו בארם נהריים כדי להביא משם אישה ליצחק.

שאל העבד "אולי לא-תאבה האשה ללכת אחרי אל-הארץ הזאת ההשב אשיב את-בנה אל-הארץ אֲשֶׁר-יֵצֵאתָ מִשָּׁם" (בראשית כד, ה).

אומר לו אברהם "הֲשָׁמַר לָךְ פֶּן-תָּשִׁיב אֶת-בְּנֵי שָׁמָּה" (כד, ו).

מדוע חשב העבד שהארץ הזאת והארץ אשר "יצאת משם" יכולות להיות טובות באותה מידה בעיני אברהם?

אברהם השביע אותו "בֵּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ" (כד, ג). אלוהי הארץ זה אלוהי התבל, אלוהי הבריאה – זה מושג אוניברסלי, את זה הבין העבד.

אברהם הסביר לו את טעותו. "אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לְקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאָרֶץ מוֹלַדְתִּי וְאֲשֶׁר דִּבַּר-לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁפַּע-לִי לֵאמֹר לִזְרַעְךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מֵאֲכֹל לְפָנֶיךָ וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבְנֵי מִשָּׁם. וְאִם-לֹא תֵאבֵד הָאִשָּׁה לְלַכַּת אַחֲרַיךָ וְנִקְיַת מִשְׁבַּעְתִּי זֹאת רַק אֶת-בְּנֵי לֹא תָשִׁיב שָׁמָּה" (כד, ז-ח). שלוש פעמים קרא אברהם לחוץ לארץ 'שם' ו'שמה', הארץ היא הארץ הזאת, כי זה הייעוד של אברהם וזרעו.

הרב יואל בן נון מלמד ומפרש תנך